

БАЛКАНСКИЯТ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ ВЪЗЕЛ И БЪЛГАРСКИЯТ ТУРИЗЪМ

Димитър Сергеев Димитров

Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Икономика и управление на туризма“

e-mail: d010419219@uni-svishtov.bg

Резюме: Балканският полуостров е една от невралгичните и взривоопасни точки на света. В по-широк пространствен смисъл за региона често се използва понятието Юго-източна Европа, като се включват и Кипър, Турция, Молдова, Румъния, а понякога и Унгария. Балканите, благодарение на своето местоположение, са били място на сблъсък интересите на големите сили – Германия, Русия, Великобритания, САЩ. В геополитиката го определят като Балкански геополитически възел, в който и към момента съществуват няколко конфликтни зони.

Развитието на туризма във всяка една страна може да се разглежда в контекста на влиянието на протичащите геополитически процеси в региона.

Цел на настоящото изследване е да покаже мястото на региона на геополитическата карта на света, като обобщи и синтезира мнението на част от авторите, които са засягали тези въпроси и на тази база да покаже влиянието на геополитическото положение на региона за развитието на различните стопански отрасли и в частност на международния туризъм

Ключови думи: геополитика, геополитически конфликти, глобализация, международен туризъм.

JEL: F02, F14, L83, L98.

THE BALKAN GEOPOLITICAL NODE AND BULGARIAN TOURISM

Dimitar Sergeev Dimitrov

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department of Tourism Economics and Management

e-mail: d010419219@uni-svishtov.bg

Abstract: The Balkan Peninsula is one of the most neuralgic and explosive points in the world. In a broader spatial sense, the term Southeast Europe is often used, including Cyprus, Turkey, Moldova, Romania, and sometimes Hungary. The Balkans, due to their location, have been a place of conflict for the interests of the great powers - Germany, Russia, Britain, and the United States. In geopolitics, it is defined as the Balkan geopolitical node, in which there are still several conflict zones.

The development of tourism in each country can be considered in the context of the impact of ongoing geopolitical processes in the region.

The purpose of this study is to show the place of the region on the geopolitical map of the world, summarizing and synthesizing the opinion of some authors who have addressed these issues and on this basis to show the impact of geopolitical situation in the region on the development of various industries and in particular, international tourism.

Key words: geopolitics, geopolitical conflicts, globalization, international tourism.

JEL: F02, F14, L83, L98.

Въведение

Местоположението на България, като част от Балканския полуостров и Югоизточна Европа, е оказало определено влияние върху нейното развитие. Като всички страни от региона е въвличана в различни съюзи и конфликти и като резултат е излизала с огромни загуби за населението и икономиката си в по-голямата част от тях. Въпреки че през годините съюзниците и влиянието на Великите сили са се променяли, страните от региона си остават част от Балканския геополитически възел и се опитват да отстояват своята независимост и териториална цялост. България, като част от него, трябва да се възползва от стратегическото си местоположение. Развитието на икономиката – туризъм, транспорт, транзитиране на енергийни източници, трябва в максимална степен да се съчетае със задълженията като външна граница на Европейския съюз – сигурност, както за собствените територия и население, така и за целия Съюз.

Обект на настоящото изследване е Балканският геополитически възел с неговото многообразие, конфликтни зони, развитие през годините и мястото на България на картата на Балканите.

Предмет – влиянието на балканския геополитически възел за развитието на международния туризъм.

Цел – опит за обобщаване и синтезиране мненията на част от авторите на проучвания по темата, като на тази база се потърси мястото на българския туризъм като част от стопанството на страната.

1. Геополитическа структура на света и балканския възел

Геополитическата наука прави опит да обясни политическите процеси и явления, като се опира на географски фактори. Цел на геополитиката е изучаването на законите, принципите и закономерностите, свързани с географските фактори, влияещи върху развитието на обществото и обезпечавачи неговата сигурност, създаващи материални и духовни предпоставки за развитието му.

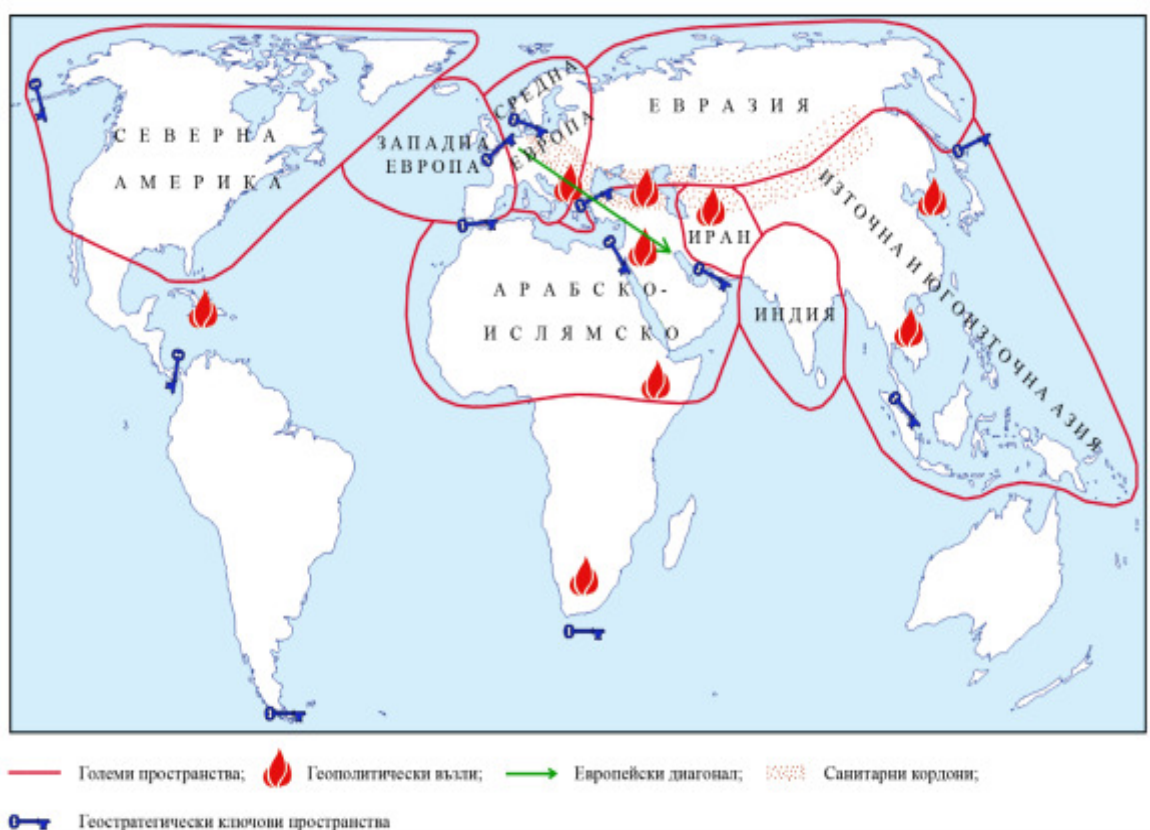
Особено ценно е определението на Стефан Карастоянов, който смята, че геополитиката е приложение на природните, икономическите, социалните и демографските особености на дадена страна в политиката (Карастоянов, С., 1997, р. 15).

Според същия автор геостратегията, от своя страна, е рамката, която обяснява стратегията на държавите преди всичко с географските фактори и географското положение (Карастоянов, С., 1997, р. 16).

Геополитиката и геостратегията използват природо-географски подходи и данни, за да обосноват национални и коалиционни интереси на държави и съюзи (Карастоянов, С., 2002, стр. 35).

Познаването на съвременната геополитическа структура на света, Европа и Балканите дава възможност за реална оценка на съвременното геополитическо положение на България и формулиране на верни ориентири за нейната външна и вътрешна геополитика. Разкриването на глобалните и регионалните политически отношения и тяхната приемственост изисква строго определен аналитико-синтетичен подход при извеждането на логически съподчинен в методологическо отношение алгоритъм, чрез който да се разкрият пространствените елементи в геополитическата структура на света. С най-голяма устойчивост в пространствено-понятийното развитие на геополитиката през XIX–XX век са т.нар. Големи пространства (панрегиони), санитарни кордони, диагонали, възли, ключови пространства, конфликтни зони и др. (Русев, 2017, стр. 62).

Разкриването на геополитическата структура и дефиниране мястото на дадена страна в нея трябва да следва определена пространствена логическа последователност – открояване на главните центрове, значимост на Големите пространства, същност на стратегията за изграждане на санитарни кордони и геополитика на диагоналите в Европа, анализ на геополитическите възли.

Фигура 1. Геополитическа структура на света (Русев, 2017, стр. 63)

Намиращите се в тези възли държави са сравнително малки по територия, с нисък икономически и военен потенциал. Обикновено са със

значително природно и културно разнообразие, като се открояват различията в техния религиозен и етнически състав. При тези условия те трудно постигат помежду си съгласуваност във външната политика и често са в противоборство между самите тях. Именно затова тези места са с висок конфликтен потенциал – конфликтни зони, където се сблъскват различни интереси – контактни пространства между държави, етноси, религии.

Държавите от Балканския полуостров, а в по-широк пространствен смисъл – Югоизточна Европа (с включени Румъния, Унгария, Молдова, Турция и Кипър), са с много различен етнически и религиозен състав на населението. Това често е било използвано от различни външни сили и е ставало предпоставка, както и в момента, за разпалването на конфликти на етническа и религиозна основа. В не малко случаи те са прераствали в между-държавни.

Балканският полуостров е част от Западния санитарен кордон, който се простира до Балтийските държави включително на север, и разделя Евразия (Русия) и Средна Европа (Германия). През него Германия се опитва да прокара своето влияние към Мала Азия и Близкия Изток по т.нар. Европейски диагонал.

В края на XIX век геополитическата ситуация се променя. Османската империя се разпада благодарение на засилените национално освободителни борби, съотношението на силите се променя и Великите сили активно се намесват. Балканският полуостров се превръща в заплетен геополитически възел.

Европейските сили държат, всички териториални промени в европейския Югоизток да бъдат съобразявани с техните геополитически интереси (Марков, 2011, стр. 46).

Решенията на Берлинския конгрес на практика минират мирното развитие на региона в бъдеще, тъй като залагат опасни противоречия не само между основните играчи в региона от страна на големите геополитически фактори за времето, но и сред малките балкански държави, домогващи се също до части от наследството на Османската империя. Водени от стратегически съображения, Великите сили си избират съюзници сред балканските държави, които протежират, но в същото време зорко следят за съчетаването на балканските национални интереси с техния имперски, което и определя благоприятния или неблагоприятен изход на всяка балканска криза (Марков, 2011, стр. 46). Русия, опирайки се на симпатиите на България, се опитва да усилва своето влияние в зоната на Проливите и да получи излаз до открити морски пространства. На тези амбиции Франция противопоставя своя предпочитан съюзник Румъния. Морска Великобритания залага на Гърция и Кипър, а Италия толерира Албания. Босна и Херцеговина, както и католиците на Балканите, намират опора в Австро-Унгария, а спазващата неутралитет Германия засилва влиянието си над Османската империя.

Основното, което постигат като решение, е, че не трябва да се допуска създаването на голяма славянска държава на Балканите.

В далечна перспектива решенията на Берлинския конгрес предполагаха да променят основно съотношенията на силите в Европа, а на Балканите посяха отровните семена на исторически вражди и предпоставки за верижни кръвопролития, които биха могли да бъдат избегнати с повече мъдрост и справедливост.

Геополитическото прекрояване на Балканите създаде условия за дългосрочни конфликти, защото никой народ на Балканите не реши самостоятелно, цялостно и отведнъж своя национален въпрос, а още по-малко можеше да постигнат историческите граници от националните доктрини (Марков, 2011, стр. 46). На практика това провокира остри съперничества, които чрез умела външна намеса прерастват в локални конфликти. Те са с огромен взривоопасен потенциал и способност да разпалят дори световен конфликт като Първата световна война.

Отношенията между държавите на Балканския полуостров са огледало на връзките и отношенията между Великите сили – водят се войни за удовлетворяване на териториални претенции между държавите, проявяват се кризи. Нарушават се договори (България през 1855 г. обявява Съединението, а през 1908 г. Независимост). По това време се ражда и съюз между Гърция, Сърбия и България, който не продължава много дълго. Резултат от борбите между Великите сили на Балканите са Балканската и Междусъюзническата война. Те слагат край на съюза между България, Гърция и Сърбия. Към него е привлечена междувременно и Черна гора. Но този край е начало на един много по-мощен конфликт – Първата световна война (1914 – 1918 г.).

Като резултат от завършването на Първата световна война (1914 – 1918 г.) Руската и Австро-Унгарската империя вече не съществуват, а Османската е пред разпад. Това са геополитическите фактори с най-голямо влияние върху държавите от Балканския полуостров. След войната загубите за всички държави са големи – независимо дали са от страната на победителите или на победените. Икономиките са силно изтощени. Не са реализирани както териториални претенции, така също и великодържавни проекти.

В годините след Първата световна война и по време на Втората световна война малките държави от Балканския полуостров попадат в различни съюзи или под влиянието на различни Велики сили, които ги привличат с обещания за реализиране на териториални претенции и др. След края на Втората световна война и постигнатата договореност между победителите част от държавите (Гърция, Турция, Кипър) са под влиянието на Запада, а под влияние на СССР – България, Румъния, Югославия, Молдова, Унгария. И по време на Студената война Великите сили не допускат създаването на голяма самостоятелна държава на Балканския полуостров – Западът се противопоставя на опита на СССР да създаде Конфедерация между Югославия

и България. След провала на идеята Югославия води самостоятелна политика, лавирайки между двата противопоставящи се блока.

В годините на Студената война има често напрежение между страните от региона, които членуват в НАТО, и тези от Варшавския договор. Не липсват обаче и конфликти между членуващи в един блок. През 1974 г. е създадена Севернокипърска турска република след Кипърския конфликт. Отношенията между Гърция и Турция са обтегнати и до днес, въпреки членството им в НАТО.

Нови сериозни промени настъпват с разпада на СССР. Заедно с това и военният съюз между държавите от социалистическия блок – Варшавският договор приключва своето съществуване. Двуполусният световен модел в геополитическо отношение се разпада.

Европейската икономическа общност се превръща в Европейски съюз след договора от Маастрихт 1992 г. И докато в Централна и Западна Европа текат интеграционни процеси, на Балканите се проявяват отново противоположните. Обстановката е напрегната и се водят междуетнически конфликти. В Европа страните се интегрират помежду си, на Балканите – Югославия се разпада, районът отново е зона на военни действия. Новопоявилите се независими държави са обект на интерес от страна на ЕС с цел прекратяване на военни действия и интеграция. Въпреки усилията на ЕС – след разпада на Югославия в района остават две зони (Косово/Сърбия и Босна и Херцеговина), където конфликтът още не може да намери своето крайно и най-вече мирно решение.

Гърция, България, Румъния, Словения и Хърватска са членки на Европейския съюз, а Албания и Северна Македония са по пътя на Евроинтеграцията. Сърбия доскоро беше в изолация, но и тя е с поглед към ЕС, както и Турция. Европейският съюз засили своето влияние на Балканския полуостров, но от друга страна, увеличи и проблемите. Външната граница на съюза минава през Балканския полуостров (Румъния, България, Гърция, Хърватска) и е обект на атака от страна на мигрантските потоци – още една конфликтна зона на Балканите. През 2008 г. беше обявена независимостта на Косово – една стъпка в опит за решение на етнически конфликт, но в нея не всички отношения между сърби и косовари са изгладени и проблемите решени. И там, и в Кипър, Войводина, Западните покрайнини, Молдова, Босна и Херцеговина може да се очаква възникването на конфликти.

Русия се опитва да засили влиянието си чрез енергийна зависимост на страните от доставките на газ. С построяването на „Турски поток“ с помощта на Турция и България тя го постигна в известна степен и успя да осигури газови доставки за своите поддръжници в региона – Унгария и най-вече Сърбия. И това се случи въпреки провала на проекта за газопровод „Южен поток“.

2. Развитие на българския туризъм

Имайки предвид двете основни хипотези (биологичната и социално-икономическата) за възникването и развитието на туризма и етапите, през които преминава той, може да потърсим неговите първи проявления във визирания район още в дълбока древност. Тогава пътуванията са били главно с религиозна и завоевателска цел. По бреговете на Егейско и Черно море се появяват колонии, създадени от гърците, а римляните развиват пътната мрежа, транспорта и пощенските услуги. Те са първите, които използват местата с минерални извори за отдих и балнеоложки цели (Иванова, П., Личев, Т., 2017, стр. 25).

През Балканския полуостров се осъществяват сухоземните поклоннически пътувания до Йерусалим, Константинопол и кръстоносните походи за освобождаването на Светите земи. Друга цел на пътуванията е посещение на Гърция. През Средновековието се развиват и места с минерални извори, които са били известни още на римляните.

В края на XIX в. и началото на XX в., със зараждането на съвременния туризъм, се увеличават и пътуванията в района, но държавите от Балканския полуостров не могат да се конкурират с най-силно развитите в това време туристически страни – Италия, Франция. Развитието на водния и железопътния транспорт спомага за развитието на туризма. По време на двете Световни войни и в годините на Голямата депресия, въпреки временните икономически съживявания – развитието на туризма е спряло. Години след края на Втората световна война се наблюдава бурно развитие на туризма. Основни движещи сили са Старите туристически държави – Франция, Италия, Австрия, Швейцария, с развитието на автомобилния и въздушния транспорт, увеличаване доходите на населението и свободното време, което увеличава възможностите за пътуване.

През 60-те години на XX век в туристическото развитие се включва нова група страни, т.н. „втора генерация“. Това са страни, разположени край Средиземно, Адриатическо и Черно море. Това са Испания, Гърция, Югославия, Португалия, България, Румъния, Кипър, Тунис, Мароко, Египет, Алжир и др. (Иванова, П., Личев, Т., 2017, стр. 34).

За страните (*Таблица 1*) благотворно се оказва членството им в Европейския съюз – облекчаване на визови, гранични и митнически формалности и уеднаквяване на изискванията. Всичко това води до увеличаване броя на пътуванията и съответно увеличаване приходите от туризъм.

Таблица 1

Пътувания в страните – членки на ЕС, бр./год.

Страна/ Година	2012	2014	2016	2018	2019
България	3106970	3170122	2988779	4149976	3815682
Гърция	6506654	5621981	4872798	5690818	5180116
Кипър	1369788	1297214	1374634	1566420	1636627
Хърватия	6055907	5418179	2926409	3197253	3708275

Източник:

[https://ec.europa.eu/eurostat/\(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tour_dem_tttot/default/table?lang=en\)](https://ec.europa.eu/eurostat/(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tour_dem_tttot/default/table?lang=en))

Ако използваме регионализацията на Световната туристическа организация (СТО) на световното туристическо пространство, страните от Балканския полуостров попадат по обективни причини в Източна Европа с основно морска ориентация на туризма. Според модела „Център – Периферия“ (вертикална регионализация) на туристическото пространство – страните от региона попадат в групата на Полупериферията. Тези страни се открояват с висок интензитет на международна туристическа посещаемост и бързо усвояване на иновациите като следствие от активното им участие в глобалната икономика. (Кръстев, 2016, стр. 36-37).

Развитието на туризма след края на Втората световна война в България може да се раздели на два периода:

- до 1990 година – период на социалистическа планова икономика;
- след 1990 година – преход към демокрация и пазарна икономика.

В началото на първия период се възстановява материалната база от преди войната, а на по-късен етап се създават общински и държавни предприятия за стопанисване и управление на новоизградената материалната база, съсредоточена в големи туристически центрове. Предназначени са основно за чуждестранни туристи. България се специализира в морския (Златни пясъци, Слънчев бряг, Албена) и планинския (Боровец, Пампорово) туризъм. Настанителната база е неравномерно разпределена териториално. Гостите през периода на Студената война са главно от социалистическите държави.

Вторият период е свързан с прехода към демокрация и пазарна икономика, приватизация на материалната база. Преструктурирането е съпроводено с влошаване на основните показатели за развитие на хотелиерството – намаляване броя на местата за настаняване и легловата база. Но от 2000 година се наблюдава възходящо развитие на базата – увеличаване на местата за настаняване, подобряване на категорийната структура, но и неравномерно разпределение и силна концентрация на хотелиерството по Черноморското крайбрежие (Божинова, М., Илиева, Л., 2015, стр. 19-21).

Данните от Таблица 2 показват трайна тенденция на увеличаване интереса на чужденците за посещение в България с цел туризъм след 2010 година. Това ни дава основание да смятаме, че България е една привлекателна и сигурна дестинация за чужденците.

Таблица 2

Посещения на чужденци в България/бр.

Цел/год.	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2019	2020
Общо	8532972	8374034	8866552	9408821	10604396	12368363	12552152	4973356
Туризъм	4765700	4227519	4622710	4532307	5117472	5804576	5860447	1364688

Източник: (<https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/result.jsf>)

От статистическите данни (Таблица 3) може да се направи изводът, че българските граждани след приемането на България в Европейския съюз са се възползвали в голяма степен от увеличените възможности за пътуване. През годините те са разполагали с повече средства и повече свободно време за осъществяване на все повече пътувания.

Таблица 3

Пътувания на българи в чужбина/бр.

Цел/год.	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2019	2020
Общо	5726767	3675936	3757882	4157946	5392109	6698526	7006585	3973009
Туризъм	1628997	841007	1239146	1242746	1640559	2152081	2288970	249696

Източник: (https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/result.jsf?x_2=112)

Данните за 2020 година (Таблица 3) показват нагледно, как една световна криза се отразява на туризма – в пъти намаляване броя на пътуванията както от страна на чужденци към България, така и на българи в чужбина. Това от своя страна води до намаляване на приходите, намаляване броя на заетите и огромни загуби за собствениците на туристически обекти, туроператорите и агентите.

Туризмът, като част от икономиката, е давал своя принос за увеличаване БВП на страната, като тази част е достигала до 14 – 15% и непрекъснато увеличаване броя на постоянно и временно заетите лица през годините, предшестващи кризата, предизвикана от световната пандемия. Туризмът дава своя принос, оказвайки благоприятно влияние за развитието на други стопански отрасли на икономиката. Много сектори на индустрията са повлияни от туризма – земеделие, транспорт, търговия, строителство. Освен това туризмът има и възпитателно значение (екологично, естетическо, патриотично). Не е маловажно и осигуряването на работни места, създаване на контакти и др. (Lichev, 2019, стр. 238-245).

Туризмът не само се влияе от геополитическите процеси, но и от своя страна повлиява върху тях. В международен мащаб туризмът е с основна роля за изграждане на добросъседски отношения, утвърждава атмосферата на доброжелателство, мир и допринася за сътрудничество между народи, раси и религии. Те влияят положително на стопанските връзки между държавите, стимулират обмена на стоки и услуги. Тесните икономически и политически връзки между държавите се изразяват и в увеличаване обмена на туристите между тях, които спомагат за по-добрата информираност на местното население в курортите (Воденска, 2010, pp. 5,27).

Заклучение

В последните години тематиката е широко застъпена в изследванията на различни автори. В тях е засегнато влиянието на геополитиката върху развитието на регионите и в частност на различните стопански отрасли, като се обръща особено внимание на мястото на туризма като резултат от глобалните процеси. От своя страна и туризмът оказва своето влияние върху геополитическите процеси.

България като член на Европейския съюз се явява външна граница за Съюза с всичките позитиви и негативи от положението. Страната се намира на пътя на мигрантските потоци, възникнали в резултат от събитията в Северна Африка, Афганистан и Близкия Изток, но благодарение на добрите междусъседски отношения (в случая с Турция) не е засегната в такава степен, в каквата са засегнати други държави. Но това не изключва основната задача – предотвратяване навлизането на територията на страната и Съюза на лица, които биха застрашили сигурността на гражданите.

Развитието на туризма в България е в пряка зависимост от протичащите геополитически процеси в региона. В годините на повишена несигурност (военни действия, миграционен натиск, кризи и др.) се забавя развитието на туризма, намаляват туристопотоците и оттам и приходите от туризма като стопанска дейност. Позиционирането на България като атрактивна и най-вече сигурна туристическа дестинация е предпоставка за непрекъснатото увеличаване броя на туристите, които я посещават. Дестинации, които бързо се адаптират към промените и ефективно гарантират сигурност и комфорт, са по-атрактивни и предпочитани от туристите.

Ключовото местоположение на България трябва и може да се използва за повишаване ролята на страната в икономическите взаимоотношения между страните от региона. България има възможност да работи за добрите взаимоотношения между страните от Югоизточна Европа и за намаляване напрежението в горещите точки на региона.

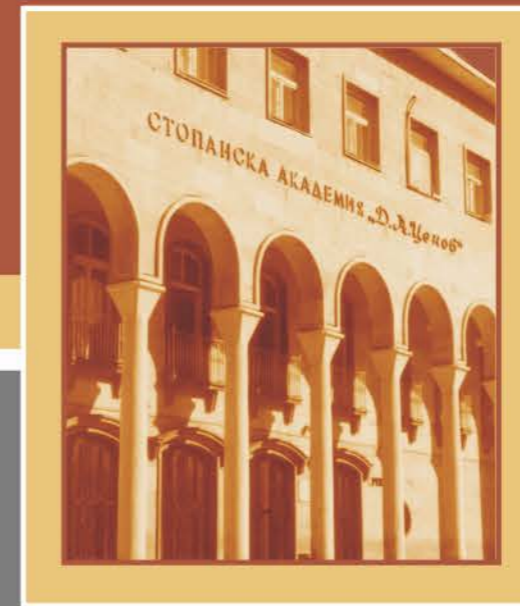
Използвани източници

- https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tour_dem_ttot/default/table?lang=en. (н.д.). Изтеглено на 28 11 2021 г. от <https://ec.europa.eu/eurostat/>.
- <https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/result.jsf>. (н.д.).
- https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/result.jsf?x_2=112. (н.д.).
- Lichev, T. (2019). GEOPOLITICAL IMPACTS ON BULGARIAN TOURISM. *SocioBrains*, 59.
- Божинова, М., Илиева, Л., (2015). *Хотелиерство и ресторантьорство*. Велико Търново: Фабер.
- Воденска, М. (2010). *Основи на туризма*. София: Матком.
- Иванова, П., Личев, Т., (2017). *Сигурност и безопасност в туризма*. Свищов: Академично издателство "Ценов".
- Карастоянов, С. (1997). *Политическа география, геополитика, геостратегия*. София: Университетско издателство "Св. Климент Охридски".
- Карастоянов, С. (2002). *Балканите - политикогеографски анализи*. София: Университетско издателство "Св. Климент Охридски".
- Кръстев, В. (2016). *Геополитика и геостратегия на туризма*. Варна: "Наука и икономика" - Икономически университет.
- Марков, Г. (2011). *Балканизацията - геополитическо явление в конфликтознанието..* София: Военно издателство ЕООД.
- Русев, М. (2017). *Политическа география, геополитика и сигурност*. София: Софийски университет "Св. Кл. Охридски".

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XIV, 2021

Книга 17

Том XIV, 2021 г.
Книга 17

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Доц. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Янислава Александрова – технически секретар

СЪДЪРЖАНИЕ

Студии

Андрей Антонов Йорданов ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВЪВЕЖДАНЕТО НА ГЪВКАВО УПРАВЛЕНИЕ В ПРОЕКТНИ ЕКИПИ.....	5
Анна Димитрова Димитрова СТРУКТУРНИ ТРАНСФОРМАЦИИ НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ И ВЪТРЕШНИ ИНВЕСТИЦИОННИ ПОТОЦИ В БЪЛГАРИЯ (2010 – 2020).....	24
Беатрис Венциславова Любенова СТРЕС ТЕСТОВЕТЕ КАТО ИНТЕГРАЛЕН ПОДХОД ЗА КОМПЛЕКСНА ОЦЕНКА НА УПРАВЛЕНИЕТО НА РИСКА, КАЧЕСТВОТО НА АКТИВИТЕ И УСТОЙЧИВОСТТА НА БАНКИТЕ	49
Даниел Сергеев Тунчев ПЪРВИЧНИ И ВТОРИЧНИ ФАКТОРИ ЗА ФОРМИРАНЕ ЦЕНАТА НА ПЕТРОЛА – ИКОНОМИЧЕСКИ РАКУРСИ И ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ АСПЕКТИ	81
Диана Руменова Христова КАРИЕРНОТО РАЗВИТИЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА СЛУЖИТЕЛИТЕ И РАБОТОДАТЕЛИТЕ	103
Елена Валериева Вълчева АНАЛИЗ НА ТОВАРНИЯ АВТОМОБИЛЕН ТРАНСПОРТ В БЪЛГАРИЯ	118
Елена Димитрова Ташкова КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА ЗА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ИКОНОМИКАТА.....	137
Калоян Драгомиров Паргов ИСТОРИЧЕСКИ АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ЕНЕРГИЙНАТА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В НАЧАЛОТО НА ХХІ ВЕК	163
Николай Кирилов Калистратов МЕТОДИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА РЕВИЗИОННИЯ АКТ И ОТЧИТАНЕ НА ФУНКЦИИТЕ И ВЛИЯНИЕТО МУ ВЪРХУ ИКОНОМИКАТА В СЯНКА В БЪЛГАРИЯ	192
Стелиян Богданов Стефанов ПОТРЕБНОСТ ОТ ПРОМЕНИ В ДАНЪЧНАТА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРИЯ.....	217

Юлиан Христов Войнов
ПРЕДПОСТАВКИ И ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ИНСТРУМЕНТАРИУМА ЗА СТРЕС ТЕСТ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ 234

Yaakov Itach
THE IMPACT OF FINANCIAL EDUCATION PROGRAMMES
IN ISRAEL AND THE FAMILY DISCUSSION ON FINANCIAL
MATTERS ON THE BEHAVIOUR OF YOUTH..... 260

Статии

Борислав Петров Лазаров
ТЕНДЕНЦИИ В ИНТЕНЗИВНОСТТА НА АВТОМОБИЛНОТО ДВИЖЕНИЕ
В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА ИКОНОМИЧЕСКА
ОБОСНОВКА НА РАЗВИТИЕТО НА TEN-T 289

Боряна Великова Симеонова
МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА СТОКИТЕ В ПРЕДПРИЯТИЯТА
С ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ 303

Боян Димитров Вранчев
ЕФЕКТИВНОСТ НА ПРОЕКТНИТЕ ЕКИПИ 315

Ваня Владимирова Галчева
АНАЛИЗ НА АВТОМОБИЛНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА
В БЪЛГАРИЯ 332

Вахан Ахаси Бохосян
МОРАЛЕН РИСК И ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА КОНФЛИКТА
“ПРИНЦИПАЛ-АГЕНТ“ В ЗАСТРАХОВАНЕТО 343

Галя Колева Монева
ГЕНЕЗИС И ЕВОЛЮЦИЯ НА РЕВЕНЮ МЕНИДЖМЪНТА
НА РЕСТОРАНТЪОРСКИЯ БИЗНЕС..... 356

Георги Стоилов Анев
БИЗНЕС МОДЕЛИ И ПОДХОДИ ЗА ГЕНЕРИРАНЕ НА ПРИХОДИ
В ЕЛЕКТРОННАТА ТЪРГОВИЯ 373

Даниел Генчев Данчев
НОВИ ПОЛИТИКИ И ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД МАЛКИТЕ И СРЕДНИ
ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ 390

Даниела Стойчева Сачарова
КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛНИ КОМПАНИИ В СЕКТОРА
НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОРЪЧКИ 402

Димитър Сергеев Димитров БАЛКАНСКИЯТ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ ВЪЗЕЛ И БЪЛГАРСКИЯТ ТУРИЗЪМ.....	412
Кармен Димитров Вранчев НИЪРШОРИНГЪТ КАТО СТРАТЕГИЯ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ НА ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ.....	422
Катя Симеонова Иванова ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19	436
Кузман Илиев Илиев ПАРИЧНАТА ДИНАМИКА КАТО ФАКТОР НА ГЕНЕРАЛНОТО РАВНОВЕСИЕ В ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ ЦИКЪЛ – КОНЦЕПТУАЛНИ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ	450
Магдалена Славе Андоновска ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА МЕДИЙНИЯ ПЛУРАЛИЗЪМ В РЕПУБЛИКА С. МАКЕДОНИЯ	466
Мария Александрова Велкова УПРАВЛЕНИЕ НА КОНФЛИКТИ В МУЛТИКУЛТУРНИ ОРГАНИЗАЦИИ	475
Мартин Николаев Харизанов ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ НА РЕАЛИЗИРАНИТЕ ПРОГРАМИ ЗА РАЗВИТИЕ В СЕВЕРОЗАПАДНИЯ РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ	487
Мартин Яворов Бакърджиев УСТОЙЧИВОСТ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В КОРПОРАТИВНОТО УПРАВЛЕНИЕ	503
Моника Любомирова Янакиева ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ФОРМИРАНЕТО И БЮДЖЕТИРАНЕТО НА ПУБЛИЧНИТЕ ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТТА НА МЛАДЕЖТА	523
Наталия Стоянчева Стоянова ЗА НАПРЕДЪКА НА БЪЛГАРИЯ ПО ГЛОБАЛНИТЕ ЦЕЛИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ	543
Никола Илчов Илчев ОПЕРАТИВНИ МОДЕЛИ ЗА ТЪРГОВИЯ НА ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ И НАПИТКИ В ДИГИТАЛНА СРЕДА	555
Орлин Чавдаров Япраков АНАЛИЗ НА КОЛИЧЕСТВЕНИТЕ ИЗМЕРИТЕЛИ В БЪЛГАРСКИЯ БАНКОВ ПАЗАР	565

Рая Бисерова Драгоева ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА КОНСОЛИДАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ ВЪРХУ ЕФЕКТИВНОСТТА НА БАНКОВАТА ДЕЙНОСТ	580
Румяна Цветанова Витнъова ПОСТИЖЕНИЯ И ПРАКТИКИ ПРИ ВЪВЕЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕ ПО ФИНАНСОВА ГРАМОТНОСТ В УЧИЛИЩАТА	598
Светлана Димитрова Аврионова ПОСТЪПЛЕНИЯТА ОТ ДАНЪЧНИ ПРИХОДИ В БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА НА ПАНДЕМИЯТА КОВИД-19	615
Силвия Петрова Петранова ТУРИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ И КРИЗАТА COVID-19	625
Слави Петров Джалъзов ТЕОРЕТИЧНИ И ПРИЛОЖНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ОНЛАЙН КОМУНИКАЦИИТЕ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС	638
Снежана Веселинова Найденова СТРАТЕГИЧЕСКАТА РАМКА НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА – ПРОБЛЕМНИ ОБЛАСТИ И ВЪЗМОЖНИ ПОЗИТИВНИ ЕФЕКТИ ЗА ОСНОВНИТЕ УЧАСТНИЦИ	652
Станислав Чавдаров Младенов ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ СЕКТОРИТЕ В ИКОНОМИКАТА НА СТРАНАТА	669
Стефан Ангелов Пешов СЪЩНОСТ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ	687
Теодор Людмилков Борисов РЕПУБЛИКАНСКАТА ПЪТНА ИНФРАСТРУКТУРА В БЪЛГАРИЯ – СПЕЦИФИКИ И РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ.....	697

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XIV – 2021, книга 17

Даден за печат на 10.07.2023 г., излязъл от печат 14.07.2023 г.
Поръчка № 18830; формат 16/70/100; тираж 65

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А